

Tradició i popularitat, unes constants o unes variables?

Òscar SÀNCHEZ i CAZORLA

Proposar-se quin és *El sentit del folklore, avui* es posar en qüestió quina és la raó de ser de la llengua i de les expressions artístiques que van lligades amb aquesta llengua i amb la seva cultura. En conseqüència, és posar en qüestió els elements que generen la diferència entre nacionalitats, regions o pobles. I precisament són aquestes diferències les que estan perillant avui dia, d'una banda amb els governs centristes que provoquen tant rebombori actualment a Espanya i Anglaterra, o també d'altra banda, potser de forma més subtil i perillosa, amb la globalització. Si canviem de perspectiva, tradició i popularitat evocuen uns elements culturals que perduren en el temps i que generen un lligam de generació en generació alhora que donen identitat pròpia a un espai geogràfic, una societat, una cultura i una llengua. Però amb l'evolució tecnològica de la comunicació i del transport, les societats es barregen i els intercanvis culturals provoquen canvis profunds en els valors personals i de manera diferent entre els individus. Aleshores, en quina mesura la tradició i la popularitat que caracteritzen un folklore es mantenen constants o esdevenen variables?

En primer lloc veurem com són d'importants els valors del folklore que es mantenen constants i seguidament, comprovarem quins són els canvis socials i en quina mesura poden afectar la conservació d'aquests valors.

Enguany vivim en un temps en què el país veí Catalunya vol reafirmar la seva identitat amb la independència, separant-se de la resta d'Espanya i recuperant el domini total de la seva llengua, la seva cultura i els seus recursos. La preservació d'aquests elements li ha permès mantenir la identitat i són els arguments principals per distingir-se com a poble davant del món, sobretot després de passar un episodi tan complicat com el del franquisme. Mantenir una educació que ensenyi els pilars culturals preocupa als catalans; tanmateix avui dia, justament, l'eliminació del català i del catalanisme es mostren com els objectius principals de la nova reforma de la llei del ministre d'Educació, Cultura i Esport, José Ignacio Wert. Aquesta

Goigs del gloriós Sant Julià

Melodía recuperada a partir del testimoni: Ricard Tor, setembre 2007.

Transcripció musical: Oscar Sánchez

The image shows a musical score for the hymn 'Goigs del gloriós Sant Julià'. It consists of five staves of music in a single system, written in a style that combines traditional notation with modern elements like a treble clef and a key signature of one flat. The lyrics are written below the notes. The score includes a 'Final' section and a repeat sign. The lyrics are: Pal- ma de Màr- tir por- tau co- ro- na de - Con- fes- sor, Ju- lià de gran - cle- men- cia, Se- nyor, lliu- rau- nos de tot do- lor En Àn- tio- qui- a nas- que- reu (...), de Pa- res molt prin- ci- pals en vir- tuts vos a- dor- na- ren, y bens es- pi- ri- tu- als.

Pal- ma de Màr- tir por- tau co- ro- na de - Con-
y tam- bé deks tem- po- rak - per Ser- vir nos - tre

fes- sor, Ju- lià de gran - cle- men- cia,
Se- nyor,

Final
lli- rau- nos de tot do- lor En Àn- tio- qui- a nas- que- reu
(...)

de Pa- res molt prin- ci- pals en vir- tuts vos a- dor- na- ren,

y bens es- pi- ri- tu- als

preocupació, la comparteixen valencians o mallorquins amb el tancament de mitjans de comunicació regionals.

Efectivament, la llengua és el principal pilar de qualsevol cultura, però també les expressions artístiques, com la música, la dansa o les tradicions folklòriques, com els castellers o els gegants, ja que formen part dels elements vertebradors de la identitat catalana. Un exemple que il·lustra el resultat d'aquestes accions de centralitzar el poder governamental i d'imposar una llengua en un territori el trobem a França, on la llengua francesa es va anar imposant sobre les llengües regionals com l'occità després de la Revolució de manera a uniformitzar la llengua dels francesos, en detriment, però, de conservar les riqueses culturals que envoltaven aquesta llengua. A Espanya, malgrat tot, s'han conservat millor les característiques culturals pròpies en cada comunitat, cosa que genera uns contrastos molt enriquidors. Uns contrastos que no sempre són entesos i provoquen confusions als estrangers, com succeïa no fa gaires anys enrere, quan proliferaven unes botigues de *souvenirs* a Andorra que venien nines amb vestits tradicionals de dansaires sevillanes com a símbol cultural del país!, cosa que no tenia res a veure; però es venien molt bé.

Gaig del Glorioso St Julià

per Ricard Tor, setembre del 2007.
Recull d'Eva Julián.

Pal-ma de Mar-tín por-tau co-ro-na de Con-fes-sor.
Y tam-bé dels tem-por-nals per ser-uir nos-tre Sen-yor Final

Ju-lià de gran- de-men-cia, lliu-ran-mos de tot do-lo

En An-ti-o-qui-a nas-que-reu de Pa-res molt prin-ci-pals

en Vir-tuts vos a-dor-na-rem i bens es-pi-ri-tu-als

També cal considerar un altre canvi en els costums personals. En l'actualitat els mitjans d'informació i de transport han reduït les distàncies i permeten fer circular les persones i les informacions a una velocitat desconeguda fins no fa gaire temps, sobretot si comparem el ritme d'aquestes circulacions entre el segle XXI i la resta de la història de la humanitat; aquest fet és provocat pels avenços tecnològics, de tal manera que les novetats del dia a dia ens arriben tan ràpidament que de vegades ens costa assimilar-les i en canvi les necessitem per no quedar-nos obsolets. Els transports també ens permeten desplaçar-nos amb molta més facilitat que dècades enrere. Curiosament, aquests canvis que multipliquen les opcions d'oci influeixen negativament en activitats culturals com les caramelles, ja que cada vegada es veuen més condicionades per l'assiduitat de la població als actes festius a causa que la gent cada vegada té més accessibilitat i autonomia per acomplir les preferències personals i aprofita les festes per marxar de casa. Però els actes folklòrics ens permeten aturar-nos i agrupar-nos. Efectivament, la celebració d'aquests actes ens fa sentir-nos un poble unit no solament amb la societat contemporània, sinó també amb la dels nostres antecessors, i els ensenem als nostres fills amb l'esperança que les generacions futures els mantinguin.

Allegre LA MARRATXA de Sant Jaume de Lloria
Recull melòdic Daniel ARENY 1960

Molt moçut

Certament, les representacions estan sovint marcades per l'actualitat, i per aquest motiu es renoven i s'inventen de nou precisament per mantenir-ne el sentit dintre del context, però alguns elements es conserven intactes. Per exemple, els continguts de les festes majors es renoven d'any en any, però els elements tradicionals es conserven, com podem comprovar amb el Contrapàs d'Andorra la Vella o la Marratxa de Sant Julià –en Daniel Areny de jove va encarregar-se de recopilar versions orals de la dansa laurediana per transcriure'n una partitura per normalitzar-la, ja que les cobles encarregades de tocar-la tenien dificultats per respectar-ne l'estructura i es feia impossible de ballar-la per l'esbart–.

Paral·lelament a les noves tendències emergents, la inquietud per recuperar i estudiar intentant mantenir la genuïnitat del patrimoni cultural és força recent i és el que motiva la tasca d'historiadors de l'art, musicòlegs i altres investigadors. Enguany, formen part dels continguts que divulguen les entitats culturals i altres erudits, que mantenen vius aquests continguts en recuperar-los, reconstruir-los i interpretar-los a partir de documents escrits i preparats. Encara que d'alguna manera es trenqui la riquesa de la divulgació oral, cosa que produeix que aquests continguts s'adaptin i es remodelin d'una forma més intuïtiva que científica. Ara bé, els criteris de la recuperació i els de la divulgació segurament no han de ser els mateixos, ja que alguns continguts del patrimoni cultural poden ser interpretats o no. En aquest sentit, si posem el cas les obres musicals o literàries, poden divulgar-se per suport imprès o bé per representacions escèniques o enregistraments audiovisuals. En canvi, aquesta condició no es manté en obres pictòriques o fotogràfiques, ja que la interpretació no condiciona la representació de l'obra original.

En conseqüència, el folklore està subjecte a modificacions i adaptacions per causes molt diverses i aquests canvis són condicionats sobretot per la gent que els divulga, ja que tot el que és viu canvia, i com més llarga és la seva vida més canvia, seguint la norma que l'única constant veritable és el canvi permanent. Ara bé, les tradicions i els continguts folklòrics no estan fets per ser apresos de forma acadèmica, sinó empírica. De fet, la millor manera de recuperar-los i de mantenir-ne l'essència és gaudint-los i compartint-los. Així els retornem la seva raó de ser cada cop que els interpretem. Ara bé, cal que sapiguem mantenir les nostres tradicions per conservar-les i no deixar que d'altres envaeixin el seu espai, com està succeint amb les festes de Tots Sants o del tió, reemplaçades per Halloween o Santa Claus!

Òscar Sànchez i Cazorla,

director de corals i coordinador de les XX Jornades